

Eerstejaars Boomvalk *Falco subbuteo* in de netten

Hanneke Sevink & Harry de Rooij

Aan de Eemmeer kust ter hoogte van Naarden heeft het Vogelringstation Het Gooi haar vaste vangplek in het riet. Van april tot augustus wordt er eens per tien dagen gevangen in het kader van het Constant Effort Site-onderzoek (CES). Bij dit CES-onderzoek, dat in meerdere Europese landen plaatsvindt, wordt op iedere vangdag gedurende een vast aantal uren met een vast aantal meters mistnet gevangen. Op zomeravonden worden op dezelfde plaats Boerenzwaluwen gevangen.

In 2008 kwam er tijdens de CES-ochtenden regelmatig een jagende Boomvalk langs. Het begon op zondagochtend 15 juni met zeven waarnemingen van een Boomvalk. Tot en met 3 augustus waren er op zes verschillende ochtenden nog eens negen waarnemingen. De hele kuststrook is intensief afgezocht op een broedgeval, helaas zonder succes. Op één ochtend ving de Boomvalk voor de ogen van de ringers een prooi en vloog weg in westelijke richting. Ook deze aanwijzing leidde niet tot de vondst van een nest. Op de avond van 26 juli scheerde er een Boomvalk met flinke snelheid vlak over de hoofden van de ringers die Boerenzwaluwen uit de netten haalden en ook op 2 augustus werd de Boomvalk 's avonds jagend op Boerenzwaluwen gezien.

Op 8 september was het uiteindelijk raak. Ringer Harry de Rooij was alleen aanwezig toen er een Boomvalk in de netten vloog. Hij kon de vogel er zonder problemen uithalen en belde direct voor assistentie opdat de valk gefotografeerd kon worden.

Het ring- en meetwerk leverde het volgende op:

Vleugellengte: 252 mm

Handpen acht: 170 mm

Gewicht: 193 gram

Laterale pootdikte, maximaal: 4.50 mm

Op grond van vleugellengte, gewicht en laterale pootdikte kan worden vastgesteld dat deze Boomvalk een man is. Mannen hebben een gewicht van ongeveer 180 gram, vrouwen ongeveer 230 gram. De vleugellengte van een boomvalkman is ongeveer 260 mm, die van boomvalkvrouwen ongeveer 270 mm (Chapman 1999).

Op foto 1 is de vogel op de rug te zien met uitgespreide rechtervleugel. Direct valt op dat er verschillende pennen zijn geruid, te weten handpen 4 (en bijbehorende grote handdekveer) en armpen 5. Dekveren, hand- en armpennen noch staartpennen hebben lichtgele randen.

Foto 1. Bovenzijde rechtereuleug van eerstejaars Boomvalk, Naarden, 8 september 2008 (Harry de Rooij). *Upper wing of first-year Hobby, 8 September 2008.*

Foto 2. Linkerveuleug van dezelfde eerstejaars Boomvalk, Naarden, 8 september 2008 (Harry de Rooij). *Left wing of first-year Hobby, 8 September 2008.*

Foto 2 toont de Boomvalk op de rug met een gespreide linkerveuleug. In de linkerveuleug zijn handpen 4 en 5, de twee bovenliggende handdekkeren en armpen 5 geruid. Een deel van de lichaamsveren is ook vervangen: de veren op de rug en mantel zijn blauwgrijs (nieuw), terwijl die op de bovengeuleug meer vaalbruin zijn (oud).

Foto 3. Onderzijde van eerstejaars Boomvalk, Naarden, 8 september 2008 (Harry de Rooij). *Ventral view of first-year Hobby, 8 September 2008.*

Foto 3 toont de onderzijde van de valk met een gespreide rechtervleugel. Ook aan de onderkant is te zien dat hand- en armpen 4 nieuw zijn. De valk heeft nog niet de bekende 'rode broek', evenmin een roestrode anaalstreek, onderstaartdekveren en dijen. De okerkleurige veren zijn nog uit het eerste levensjaar. De staartveren tonen duidelijk zichtbare banden en zijn nog een klein beetje wit gestrept.

Foto 4. Frontaal zicht op de kop van eerstejaars Boomvalk, Naarden, 8 september 2008 (Harry de Rooij). *Frontal view of the head of first-year Hobby, 8 September 2008.*

Foto 4 toont de kop van de Boomvalk en een deel van de borst. De wangen zijn wit, op de keel zijn nog enkele okerkleurige veren zichtbaar. De borstveren zijn verticaal gestreept op een witte ondergrond. Het voorhoofd van de valk is licht gestreept.

Wat voor leeftijd levert dit alles op?

Eerstejaars Boomvalken hebben in hun eerste levensmaanden lichtgeel afgezoomde dekveren en vleugel- en staartpenen. Deze ontbreken bij onze vogel. De wangen van zulke Boomvalken zijn crème of okerkleurig, een kenmerk aan de hand waarvan jonge Boomvalken goed van hun ouders zijn te onderscheiden. Onze Boomvalk heeft witte wangen. We kunnen op grond van bovengenoemde kenmerken concluderen dat onze vogel één jaar of ouder is.

Boomvalken ruien de meeste van hun veren in de winter in Afrika. Eerstejaars vogels ruien in hun eerste zomer (de zomer volgend op hun geboortjaar) enkele hand- en armpennen in Europa. Deze rui start doorgaans met handpen 4, en wordt vaak gevolgd door het uitwerpen van handpen 5, in sommige gevallen zelfs handpennen 6 en 7. Hierna wordt de rui stopgezet, om pas in Afrika zijn vervolg te krijgen. De rui verloopt meestal symmetrisch, rechter en linkervleugel gaan gelijk op. Onze vogel doet daar niet aan mee: aan de ene kant is alleen handpen 4 geruid, aan de andere kant handpennen 4 en 5. De rui van de hand- en armpennen duidt erop dat het een één jaar oude Boomvalk betreft (in zijn tweede kalenderjaar).

Eerstejaars vogels kunnen nogal verschillen in de mate van rui van kleine veren. Sommige vogels ruien al hun lichaamsveren in het eerste jaar. Zo'n Boomvalk is moeilijk te onderscheiden van een adulte Boomvalk. Onze Boomvalk heeft een deel van de kleine veren geruid. De blauwgrijze veren op de rug zijn nieuw, de okerkleurige anaalstreek resteert nog uit het eerste levensjaar. Dit overgangskleed met veren uit het eerste levensjaar, afgewisseld met nieuw geruide veren, past bij de leeftijd van een één jaar oude Boomvalk. Dat de dek- en grote vliegveren geen lichte zomen meer hebben, heeft te maken met sleet. Bedenk dat een enkele reis Europa-Afrika voor een Boomvalk gemiddeld bijna 10.000 km bedraagt, dus zowat 20.000 km voor een heen- en terugreis (Strandberg *et al.* 2008). Dat nog afgezien van al het gevlieg in het zonnige - en soms zeer natte - overwinteringsgebied in zuidelijk Afrika. Slijtage van de lichtgekleurde, zwak gepigmenteerde veertoppen is dan onvermijdelijk.

Summary

Sevink H. & de Rooij H. 2009. Capture of a first-year Hobby *Falco subbuteo*. De Takkeling 17: 163-167.

On 8 September 2008, a first-year Hobby was captured whilst netting Barn Swallows. Presumably the same bird had been present at this CES site in the central Netherlands since 15 June. Given the measurements (flattened and straightened wing 252 mm, 8th primary 170 mm, maximal tarsus width 4.5 mm and body mass 193 g), the bird was assumed to be a male. The bird was not in active moult, but had recently replaced a number of body feathers and remiges. In the right wing, primary 4 (with its matching primary covert) had been renewed, as was secondary 5. In the left wing, primaries 4 and 5 had been replaced (with matching primary coverts), as well as secondary 5. Buff edges to coverts and flight feathers, typical of juveniles, were not visible anymore, presumably because of wear since fledging. A number of contour feathers had also

been moulted, clearly visible amidst the more brownish unmoulted feathers. The undertail coverts were ochre-coloured (juvenile), rather than red (adult). The cheeks were white, but the throat had retained some ochre-coloured feathers from the juvenile plumage. The forehead was lightly streaked.

Literatuur

Bijlsma R. 1980. De Boomvalk. Kosmos, Utrecht/Antwerpen.

Chapman A. 1999. The Hobby. Arlequin Press, Chelmsford.

Forsman D. 1999. The Raptors of Europe and The Middle East. Helm, London.

Strandberg R., Klaassen R.H.G., Olofsson P. & Alerstam T. 2008. Daily travel schedules of adult Eurasian Hobbies *Falco subbuteo* – variability in flight hours and migration speed. *In*: Strandberg R., Migration strategies of raptors: 119-128. Department of Animal Ecology, Lund.

Adres: HS, Einder 31, 3742 ZG Baarn, hannekesevink@freeler.nl